

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. І.І. МЕЧНИКОВА
ГАЗЕТА "КРАЄЗНАВСТВО. ГЕОГРАФІЯ. ТУРИЗМ"

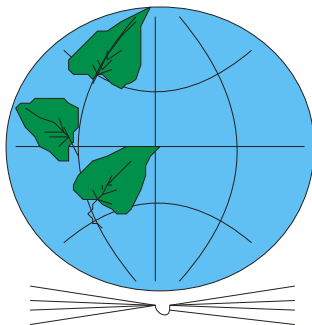

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

V Всеукраїнської науково-практичної конференції

(з міжнародною участю)

"Географія та екологія: наука і освіта"

10-11 квітня 2014 року

(до 200-ліття від дня народження Тараса Шевченка
та до 60-тої річниці утворення Черкаської області)

УМАНЬ 2014

Редакційна колегія:

Браславська О.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри географії та методики її навчання, УДПУ імені Павла Тичини, голова оргкомітету.

Половка С.Г. – доктор геологічних наук, професор, зав. кафедри загального землезнавства та геології, УДПУ імені Павла Тичини, заступник голови оргкомітету.

Совгіра С.В. – доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри хімії, екології та методики їх навчання, УДПУ імені Павла Тичини.

Ярошинська О.О. – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з наукової роботи, УДПУ імені Павла Тичини.

Коберник О.М. – доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту природничо-математичної та технологічної освіти, УДПУ імені Павла Тичини.

Денисик Г.І. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри географії, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Топчієв О.Г. – доктор географічних наук, професор, зав. кафедри соціальної і економічної географії, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Гончаренко Г.Є. – кандидат біологічних наук, доцент, зав. науковою лабораторією «Екологія і освіта», УДПУ імені Павла Тичини.

Осадчий О.С. – кандидат с/г наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.

Серебрій В.С. – головний редактор газети "Краєзнавство. Географія. Туризм".

Якимчук Р.А. – кандидат біологічних наук, доцент, декан природничо-географічного факультету, УДПУ імені Павла Тичини.

Кравцова І.В. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.

Миколайко В.П. – кандидат с/г наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.

Ситник О.І. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.

Лаврик О.Д. – кандидат географічних наук, доцент, УДПУ імені Павла Тичини.

Черненко Т.М. – викладач кафедри загального землезнавства та геології, УДПУ імені Павла Тичини, відповідальний секретар.

Географія та екологія: наука і освіта : матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю), м. Умань, 10-11 квітня 2014 р. / відп. ред. О.В.Браславська. – Умань ВПЦ «Візаві», 2014. – 371 с.

Збірка містить матеріали, доповіді та тези, якими охоплено широкий спектр географічних і екологічних досліджень. Під час роботи конференції висвітлено такі питання:

1. Фундаментальні та прикладні дослідження в географії: досягнення, проблеми, перспективи.
2. Ландшафтно-екологічний моніторинг України.
3. Активні форми і методи навчання географії та екології в закладах освіти.

**ПАРАГЕНЕТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ У ЛІСОВИХ МАСИВАХ
(НА ПРИКЛАДІ СТАРОБЕРДЯНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА)**

*Гришко С.В., асистент,
Мелітопольський державний педагогічний
Університет імені Богдана Хмельницького
gryshko245@gmail.com*

Старобердянське лісництво розташоване за 18 км на північний схід від міста Мелітополь і знаходиться між селами Новопилипівка і Вознесенка на березі річки Молочної. Лісництво закладене у 1846 році І.І. Корнісом, а у 1859 році на його базі створене степове лісництво «Бердянське». У 1879 році лісорозведення продовжив П.М. Савицький, який за колекцію дерев у цьому лісництві одержав бронзову медаль Всесвітньої Паризької виставки. Разом із ним працював і Г.М. Висоцький – відомий ґрунтознавець, який вивчив вплив гідрокліматичних і ґрунтових умов на розвиток рослин лісу, а також вплив лісу на природне середовище та водний баланс ґрунтів [1]. На сучасному етапі Старобердянське лісництво входить до складу Мелітопольського держлісгоспу, який також включає Семенівське, Богатирське, Приазовське і Шелюгівське лісництва, базисний розплідник та цех переробки [4].

Старобердянське лісництво є одним з найбільш мальовничих кутків Мелітопольщини і вирізняється не тільки площею масивних насаджень деревно-чагарникових видів (1132 га), але і їх універсальністю та екзотичністю. В його межах зростають черемха віргінська, софора японська, бундук дводомний, маклюра яблуконосна, бархат амурський, форзиція плакуча, айлант найвищий, гледичія звичайна, а також 14 різновидів верби. Тут мешкають лосі, косулі, білки, куниці, борсуки, кабани, зайці, лисиці. З птахів – сова вухаста, омелюхи, снігурі, жовтоголовий корольок – найменший птах нашої країни [2]. Старобердянський ліс у значній мірі відрізняється від інших лісових масивів степової зони: видовим складом рослин і тварин, ландшафтними умовами тощо. Відміни обумовлені його розташуванням: ліс знаходиться у пониззі, в заплаві долини річки Молочної.

Лісництво – це зелений оазис серед посушливого приазовського степу, в якому чітко прослідковується природне співіснування і взаємодія степу, лісу й природного водного об'єкта – річки Молочної. Старобердянське лісництво як антропогенний ландшафт не ізольований від навколишнього середовища: зразу після утворення він вступив в тісний взаємообмін речовиною і енергією з суміжними комплексами, утворивши з ним своєрідну парагенетичну систему. З одного боку, антропогенний ландшафт (як і природний) залежить від оточуючих комплексів, прямий вплив яких може бути досить значним. З іншого боку, антропогенні ландшафти самі впливають на суміжні комплекси, утворюючи умови зворотнього впливу.

Функціональну парагенетичну систему в даному випадку утворюють ліс та прилеглі до нього ділянки поля (степу), річки, населеного пункту та автомагістралі. В результаті різних типів взаємодії змінюється мікроклімат (зменшується швидкість вітру, помітно знижується випаровування), співвідношення деревно-чагарникових і трав'яних видів, біорізноманіття, ландшафтні умови. Лісовий масив сприяє більш рівномірному розподілу і накопиченню снігу, в результаті чого знижується поверхневий стік та збільшується рівень ґрунтових вод, що так необхідно в умовах посушливого степу, збільшується вологість ґрунтів. Один з найактивніших елементів взаємодіючої системи лісу і поля це тваринний і рослинний світ. Спостерігається збагачення флори і фауни у порівнянні з безлісою місцевістю (трав'яниста злакова рослинність переходить у чагарниково-деревну, степові переважно маленькі гризуни змінюються ссавцями, збільшується кількість птахів). Тобто збільшується біорізноманіття і степ переходить у галявину з функціями лісостепу.

Наступна взаємодіюча система це ліс та річка. Близьке співіснування лісу і річки сприяє закріпленню її берегів, що так необхідно в умовах ерозійних процесів на цій території, змінюється мікроклімат (зменшується випаровування,

підвищується вологість), збільшується біологічне різноманіття і підземний стік та як наслідок підіймається рівень ґрунтових вод.

Ліс вступає у взаємозв'язки не тільки з природними, але й з антропогенними об'єктами, наприклад, населеним пунктом. Близьке розташування населеного пункту впливає практично на всі складові лісу, а саме: регулювання біологічного різноманіття (вирубка лісу, полювання тощо), використання лісу у рекреаційних і туристичних цілях, засмічення побутовими відходами. Лісовий масив у свою чергу теж здійснює вплив на населений пункт, але його дія менш помітна і носить позитивний характер. Вона виражається у зміні мікроклімату (зменшується швидкість вітру, помітно знижується випаровування), збільшенні біорізноманіття (з'являються нові види птахів і ссавців). Таким чином, таке співіснування лісу і населеного пункту носить більш позитивний характер для населеного пункту, ніж для лісу.

Наступна взаємодіюча система це ліс↔автомагістраль. Безпосереднє співіснування лісу та автомагістралі має в своїй більшості негативні наслідки, ніж позитивні, тому що автомагістраль є екологічним бар'єром в природному середовищі і виступає перепорою для мешканців тваринного світу, але в той же час затримує танення снігу, збільшуючи цим підземний стік. Лісовий масив в свою чергу виступає повітряним бар'єром, тим самим зменшуючи швидкість вітру, а також сприяє покращенню естетичних функцій ландшафту.

Таким чином, наявність парагенетичних взаємозв'язків призводить до необхідності вивчення лісокультурних ландшафтів не самих по собі, а в комплексі з оточуючим середовищем. Ці ж парагенетичні взаємозв'язки зобов'язують при проектуванні уважно і глибоко вивчати те природне середовище, на яке накладаються антропогенні комплекси. Необхідно, щоб новоутворені антропогенні комплекси найбільш раціонально і гармонійно вписувалися в же існуючі ландшафти. В цьому і є найважливіший принцип антропогенного ландшафтознавства – принцип природно-антропогенного сумісництва [3]. В даному випадку започаткування Старобердянського

лісництва у безлісому сухому степу досить раціональне, гармонійне і економічно вигідне рішення. Тисячагектарний масив лісу здійснив помітний вплив на місцевий клімат, постав захистом від несприятливих антропогенних процесів (водної і вітрової ерозії, пилових бур, зсувів ґрунту тощо), відновив і примножив біологічні та рекреаційно-туристичні ресурси території.

Список використаних джерел:

1. Лесоводство и древоводство на юге России. // Сельское хозяйство и лесоводство. – 1866. – Часть 91. – С. 43-61.
2. Методика изучения географии Запорожской области. Часть I. Физическая география: сб. научн. тр. / [Н.А. Войлошникова, В.Д. Войлошников, А.Т. Тамбовцева и др.]; под ред. В.Д. Войлошникова. – Запорожье – Мелитополь: Приазовская райтипография, 1980. – 122 с.
3. Мильков Ф.Н. Человек и ландшафты. Очерки антропогенного ландшафтоведения / Ф.Н. Мильков. – М.: Мысль, 1973. – 224 с.
4. Полулих М. С. На праздник приглашаем всех / М. С. Полулих // Мелитопольские ведомости. – 1996. – № 111. – С. 4.

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НЕСПРИЯТЛИВИХ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО ПРИАЗОВЬЯ

Даценко Л.М., д.геол.н., проф.,

Зав'ялова Т.В., ст.викл., м.н.с.,

Непша О.В., ст. викл., м.н.с.,

Прохорова Л.А., ст.викл.,

Матвєєва О.В., студентка магістратури.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького fiz_geo@ukr.net*

Напрямок фундаментально-прикладних досліджень кафедри фізичної географії і геології МДПУ імені Богдана Хмельницького пов'язаний з вивченням сучасних геолого-геоморфологічних процесів і динаміки схилів та узбережжя Азовського моря. На кафедрі упродовж 2010-2013 років виконується наукова тема «Динаміка геолого-геоморфологічних процесів Північно-Західного

Зміст

Браславська (Тімець) О.В., Половка С. Г.

ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА І НАУКА НА ЧЕРКАЩИНІ: ЗДОБУТКИ Й ПЕРСПЕКТИВИ В УМАНСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ

Арсененко І.А, Сорокіна Ц.В., Тишлек М.В.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОЇ І ТУРИСТСЬКО-ЕКСКУРСІЙНОЇ ГАЛУЗІ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

Арсененко І.А., Топалова О.І., Гапонова О.С.

ВИЗНАЧЕННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РАЙОНІВ І ЇХ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ В МЕЖАХ ЗАПОРІЗЬКОГО ПРИАЗОВ'Я

Барщевська Н.М.

АНТРОПОГЕННА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПРАВОБЕРЕЖНИХ РУСЛОВО-ЗАПЛАВНИХ КОМПЛЕКСІВ ДНІПРА В МЕЖАХ М. КИЄВ

Безлатня Л.О.

«ОНУФРІЄВСЬКИЙ ПАРК»: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Берчак В.С.

ВОДНІ АНТРОПОГЕННІ ЛАНДШАФТИ ДОЛИНИ РІЧКИ УМАНКИ

Irene Bielinski

THE DEMOGRAPHIC SITUATION OF THE POPULATION OF BRUSSELS CAPITAL REGION

Бірюкова Н.В.

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ГЕОГРАФІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Вальчук-Оркуша О.М.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАЛІЗНОДОРОЖНИХ ЛАНДШАФТІВ УКРАЇНИ

Witold Warcholik (Витолд Вархолик)

ГЕОГРАФ-ЕКСКУРСОВОД, ГЕОГРАФ-ГИД

Воровка В.П.

НАПРЯМИ СПІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧЕНИХ З УСТАНОВАМИ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Гавриленко О.П.

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦКУРСІВ ДЛЯ МАГІСТРІВ

Гамкало М. З., Паньків Н. М.

РОЗВИТОК ГІРСЬКОЛИЖНОГО ТУРИЗМУ НА КУРОРТІ ДРАГОБРАТ

Гаталяк О.М.

ДЖЕРЕЛА ДОСЛІДЖЕННЯ ВОЛИНИ ЯК ІСТОРИКО ГЕОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ

Гетьман В. І.

ДЕ ВЗЯТИ ЛЮДСТВУ ЕНЕРГІЮ?

Agnieszka Gil, Remigiusz Pasyna,

Multimedia geographical atlas of the world – educational revolution or a prevailing trend?

Грицевич В.С.

**ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПІЗНАННЯ ГЕОПРОСТОРОВОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА**

Грицевич В.С., Кіцера О.

**ГЕОГРАФО-КРАЄЗНАВЧЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ
СПАДЩИНИ НИЗОВОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ (НА ПРИКЛАДІ
ЗОЛОЧІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Гришко С.В.

**ПАРАГЕНЕТИЧНІ ЗВ'ЯЗКИ У ЛІСОВИХ МАСИВАХ (НА ПРИКЛАДІ
СТАРОБЕРДЯНСЬКОГО ЛІСНИЦТВА)**

Даценко Л.М., Зав'ялова Т.В., Непша О.В., Прохорова Л.А., Матвеева О.В.
**ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ НЕСПРИЯТЛИВИХ ГЕОЛОГО-
ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОГО
ПРИАЗОВЬЯ**

Денисик Б.Г.

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕКРЕАЦІЙНИЙ ГЕОЕКОТОН»

Денисик Г.І.

**ДОСЛІДЖЕННЯ МІКРООСЕРЕДКОВИХ ПРОЦЕСІВ, ЯК НОВИЙ
НАПРЯМ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО ЛАНДШАФТОЗНАВСТВА**

Джаман В.О.

**НАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ ЕТНОТУРИЗМУ В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Джаман Я.В.

**НАЦІОНАЛЬНА СТРУКТУРА НАСЕЛЕННЯ ЯК БАЗА РОЗВИТКУ
ЕТНОТУРИЗМУ В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ**

Witold Jucha

**Changes of hydrographic network in Tarnobrzeg Plain in XX century saved on
archival maps**

Добровольська Н.В.

**ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПЕРЕХОДУ ЗЕМЛЕРОБСТВА
В УКРАЇНІ ДО ЕКОЛОГІЧНО ЗБАЛАНСОВАНОГО СТАНУ**

Дубенюк А.А.

**ТУРИСТИЧНІ КЛАСТЕРИ ЯК НОВА ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ТУРИЗМУ
В УКРАЇНІ**

Запорожець Л.М.

**РОЛЬ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ДЛЯ
ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ**

Іванов Є. А., Ключник В. В.

**ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНО-ГОСПОДАРСЬКИХ
СИСТЕМ ПЕРЕДКАРПАТСЬКОГО СІРКОНОСНОГО БАСЕЙНУ**

Квасневська О.О.

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ОЙКОНІМІВ БАРСЬКОГО
РАЙОНУ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Ковальчук І.П., Рожко О.В.